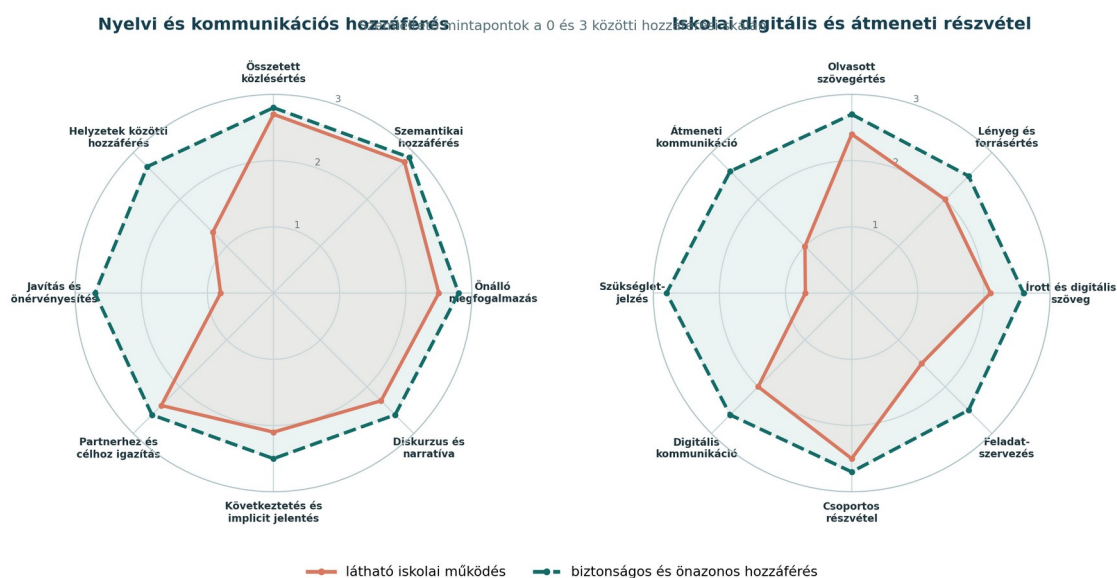

Nyelvi kommunikációs mintaprofilok serdülőkorban

Neurodiverzitást megerősítő logopédiai megfigyelési kézikönyv 14 és 18 éves kor között

A profil a nyelvi tudás, a hozzáférési feltételek és a valós részvétel mintázatát teszi láthatóvá.

12 alapprofil kettős csillagdiagram 0 és 3 közötti hozzáférési skála esetpéldák megfigyelőlap

Dobos Károly
logopédus gyógypedagógus
autilogopedia.hu
2026

Az anyag célja

A kézikönyv a 14 és 18 év közötti serdülők nyelvi, kommunikációs, írásbeli és részvételi működésének logopédiai megfigyelését támogatja. A tizenkét profil szerkesztett munkahipotézis. Nem validált tipológia, nem standardizált mérőeszköz, nem diagnosztikai kategória, és nem helyettesíti a komplex logopédiai, pedagógiai, pszichológiai, audiológiai vagy orvosi vizsgálatot.

Serdülőkorban a nyelvi teljesítmény és a valós hozzáférés közötti különbség könnyen rejtve marad. A folyékony beszéd nem garantálja az összetett feladatértést, a pontos olvasás nem azonos a mély szövegértéssel, az iskolai megfelelés pedig nem mutatja meg a kommunikáció költségét. A rendszer ezért a nyelvi formát, a jelentésalkotást, az önértékesítést és a felnőttkorba vezető részvételt együtt vizsgálja.

Mit tesz láthatóvá a rendszer

- Mely nyelvi és kommunikációs működések hozzáférhetők spontán, illetve támogatással.
- Miben tér el a szóbeli teljesítmény az olvasástól, írástól, digitális és valós életviteli kommunikációtól.
- Mennyit módosít a partner, a csoport, az időnyomás, a szenzoros környezet és a válaszadási mód.
- Milyen kommunikációs költségről, kimerülésről vagy kompenzációról számol be maga a fiatal.
- Mely további vizsgálati kérdés és környezeti változtatás következik a megfigyelt mintázatból.

A profil és a diagnózis viszonya

A diagnózis meghatározott kritériumok, anamnézis és több forrásból származó vizsgálati adatok alapján azonosít egy állapotot vagy zavart. A profil azt írja le, hogyan működik az adott fiatal egy adott időszakban, különböző helyzetekben és támogatások mellett. A diagnózis segítheti a jogosultságot és a differenciáldiagnosztikát; a profil a mindennapi támogatás tervezését és a változás követését segíti. Az egyik nem helyettesíti a másikat.

Tartalom

A rendszer alapjai

- A két csillagdiagram tizenhat tengelye
- Pontozás és támogatott hozzáférés
- A serdülő saját nézőpontja és a kommunikációs költség
- Átfogó hozzáférési és differenciáló tényezők

A tizenkét alaprofil

1. Átfogó nyelvi kommunikációs és részvételi hozzáférési nehézség
2. Folyékony beszéd és rejtett összetett nyelvi feldolgozási nehézség
3. Verbális feldolgozási és munkamemória terhelődés
4. Szóelőhívási és absztrakt fogalmi szervezési nehézség
5. Narratív magyarázó és érvelő diskurzus szervezési nehézség
6. Következtetési többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség
7. Erős olvasási forma és gyengébb mély és kritikai szövegértés
8. Írásbeli megfogalmazási és feladatindítási szűkület
9. Erős nyelvi rendszer és pragmatikai kommunikációs rugalmatlanság
10. Helyzet csoport és terhelésfüggő kommunikációs hozzáférés
11. Látszólagos alkalmazkodás és rejtett kommunikációs költség
12. Önállósodási önértékesítési és átmeneti kommunikációs nehézség

Gyakorlati mellékletek

- A profilok gyors összehasonlítása
- Hatlépéses használati folyamat
- Kitölthető kettős csillagdiagram
- Serdülőkori megfigyelőlap
- Szakmai háttér és források

A nyelvi és kommunikációs csillag tengelyei

Az első diagram a serdülő összetett nyelvi és diskurzusműködését írja le. A beszédes és nem beszédes válaszadást egyaránt el kell fogadni. A pont mindig konkrét helyzethez, partnerhez, támogatáshoz és válaszmódhoz kapcsolódik.

Tengely	Mit foglal magában	Példa a megfigyelésre
Összetett közlésértés	Hosszú, összetett, többértelmű és gyors közlések jelentésének feldolgozása.	Újrafogalmazás után is ugyanazt érti, vagy csak a kulcsszavakra támaszkodik?
Szemantikai hozzáférés	Fogalmak, absztrakt szóincis, szóelőhívás és jelentéskapcsolatok.	Felismeri és körülírja a fogalmat akkor is, ha nem jut eszébe a szó?
Önálló megfogalmazás	Saját gondolat létrehozása és közlése beszéddel, írással vagy AAK-val.	Nyitott helyzetben és választásból ugyanaz a tartalom jelenik meg?
Diskurzus és narratíva	Történet, magyarázat és érvelés koherens szervezése.	A külső hallgató számára világos az előzmény, az ok és a következmény?
Következtetés és nem szó szerinti nyelv	Implicit jelentés, többértelműség, metafora, ironia és bizonytalanság.	Meg tudja jelölni, miből következtetett, és lát-e más értelmezést?
Partnerhez és célhoz igazítás	A közlés mennyiségének, formájának és stílusának rugalmas megválasztása.	Ugyanazt a tartalmat másképp közli baráttal, tanárral és új partnerrel?
Javítás és önérvényesítés	Nem értés, félreértés, visszautasítás, beleegyezés, segítség és szünet jelzése.	Mit tesz, ha nem értik, vagy számára nem elfogadható a helyzet?
Helyzetek közötti hozzáférés	A tudás hozzáférése csoportban, értékelésben, konfliktusban és terhelésben.	Ugyanazt tudja megmutatni biztonságos és intézményi helyzetben?

Az iskolai digitális és átmeneti részvétel tengelyei

A második diagram azt mutatja, hogyan fér hozzá a fiatal az írott tananyaghoz, a csoportos részvételhez, a digitális kommunikációhoz és a felnőttkori helyzetekhez. Nem az önállóság eszményét pontozza, hanem a választott támogatással megvalósuló funkcionális részvételt.

Tengely	Mit foglal magában	Példa a megfigyelésre
Olvasott szövegértés	Mondat, bekezdés és összetett szöveg jelentésének felépítése.	A pontos olvasás mellett meg tudja fogalmazni a szöveg egészének jelentését?
Lényegkiemelés és forrásértés	Fő gondolat, bizonyíték, szerzői cél, megbízhatóság és több forrás összevetése.	Elkülöníti az állítást a bizonyítéktól és a tényt a véleményétől?
Írott és digitális szövegalkotás	Esszé, e-mail, üzenet, űrlap és más funkcionális műfajok.	A saját gondolatot a címzetthez és a műfajhoz tudja igazítani?
Feladat és végrehajtó szervezés	Cél, kezdőlépés, sorrend, időkezelés, ellenőrzés és váltás.	Tudja, mit kell tenni, és hozzáfér-e a feladat elindításához?
Csoportos és iskolai részvétel	Órai megszólalás, közös döntés, vita, bemutató és csoportmunka.	Van hozzáférhető szerepe és válaszadási módja a csoportban?
Digitális kommunikáció	Chat, közösségi felület, videóhívás, hangnem és online biztonság.	Tudja jelezni a bizonytalanságot, határt és félreértést hiányos kontextusban?
Szükséglet és támogatás jelzése	A saját kommunikációs, szenzoros és tanulási szükséglet felismerése és képviselete.	Meg tudja nevezni vagy mutatni, mi segít és mi nem elfogadható?
Átmeneti és életviteli kommunikáció	Továbbtanulás, munka, egészségügy, közlekedés, ügyintézés és közösségi élet.	Valós helyzetben is hozzáfér a szükséges közléshez és támogatáshoz?

Pontozás és a két hozzáférési vonal

A pont nem fejlettségi vagy érettségi osztályzat. Azt rögzíti, mennyire hozzáférhető az adott működés a megfigyelt feltételek között.

Jelölés	Értelmezés
0	Megfelelő megfigyelési lehetőség mellett még nem volt hozzáférhető.
1	Jelentős támogatással vagy nagyon szűk, jól ismert helyzetben hozzáférhető.
2	Részből önállóan, de változóan vagy csak egyes helyzetekben hozzáférhető.
3	Önállóan, funkcionálisan és több releváns helyzetben hozzáférhető.
N	Nem volt megfelelő megfigyelési lehetőség. Nem ábrázolható nullaként.

Miért két vonal

- A folytonos korall vonal a hétköznapi vagy terhelt helyzetben megfigyelt hozzáférést mutatja.
- A szaggatott türkiz vonal a több idővel, megfelelő modalitással, előkészítéssel és biztonságos partnerrel megjelenő hozzáférést mutatja.
- A két vonal távolsága a támogatás hatását jelzi. Nem szabad a támogatott teljesítményt kevésbé valódinak tekinteni.

Értelmezési szabályok

1. A csillag alakját és nem az összpontszámot értelmezzük.
2. A két diagramot együtt olvassuk; az eltérés gyakran fontosabb, mint bármelyik külön mérete.
3. Minden pont mellé konkrét példát írunk.
4. Legalább két helyzetből és több adatforrásból gyűjtünk információt.
5. A serdülő önbeszámolója nem kiegészítés, hanem központi adat.

A serdülő saját nézőpontja és a kommunikációs költség

Serdülőkorban a megfigyelő könnyen túlértékeli a kívülről sikeres teljesítményt. A fiatal közben előre gyártott mondatokra támaszkodhat, elrejtheti a bizonytalanságát, automatikusan beleegyezhet, vagy hosszú felépülési időt igényelhet egy társas helyzet után. A rendszer ezért minden profilhoz hozzákapcsolja a fiatal saját beszámolóját.

Opcionális kommunikációs költségjelzés

Jelölés	A fiatal beszámolója és a megfigyelt következmény
K0	Csekély vagy nem jelzett erőfeszítés; nincs külön felépülési igény.
K1	Érezhető erőfeszítés, de a helyzet után rövid pihenéssel rendeződik.
K2	Jelentős feszültség vagy kimerülés; a részvétel után hosszabb felépülés szükséges.
K3	Túlterhelő hozzáférés; kommunikációs leállás, tartós kimerülés vagy komoly jólléti következmény jelenhet meg.
KN	A költségről nincs megbízható önbeszámoló vagy megfigyelés.

A K jelölést soha nem adjuk hozzá a csillag pontszámához. Nem diagnosztizál maszkolást vagy mentális zavart. Beszélgetést indít arról, mennyi energiát igényel a hozzáférés, és milyen következménye van a részvételnek.

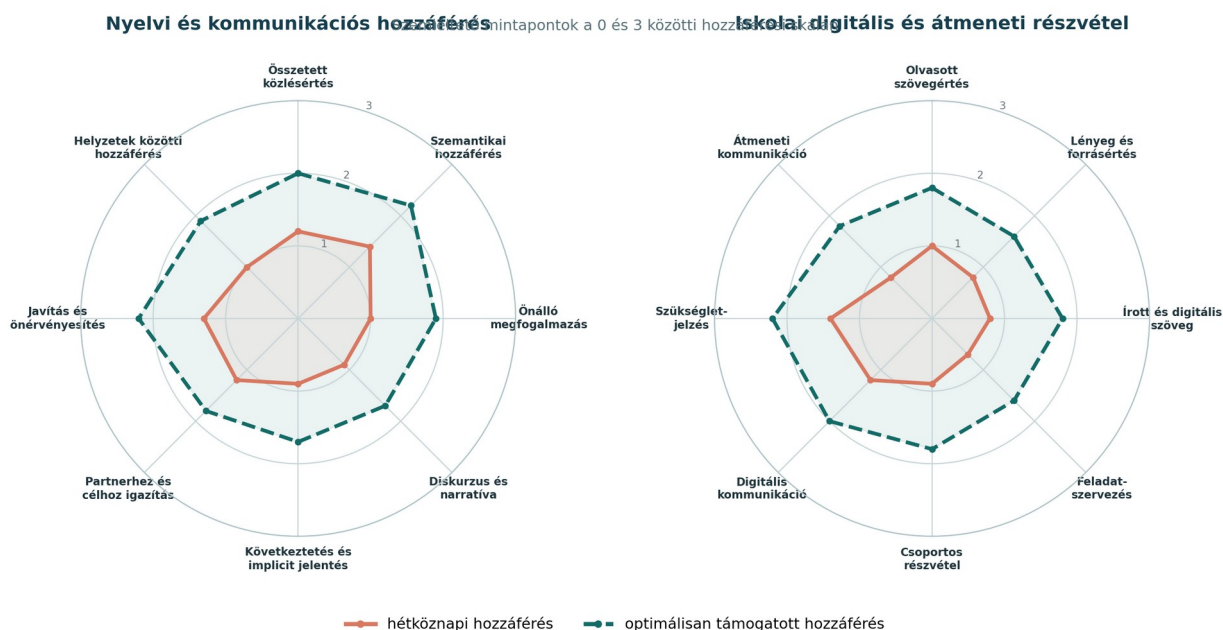
Átfogó értelmezési tényezők

- Kommunikációs mód és motoros hozzáférés: beszéd, kézírás, gépelés, chat, vizuális váz és AAK.
- Hallás, látás, szenzoros környezet, fájdalom, alvás és általános egészségi állapot.
- Figyelmi és végrehajtó terhelés, szorongás, hangulati állapot, trauma és társas biztonság.
- Többnyelvű repertoár, kulturális normák, nemi identitás és a fiatal által választott kommunikációs stílus.
- A partner érthetősége, a feladat valódi célja és a támogatások társadalmi elfogadottsága.

1 profil Átfogó nyelvi kommunikációs és részvételi hozzáférsi nehézség

Több nyelvi, írásbeli és önérvényesítési terület tartósan jelentős támogatást igényel

Profiljellemezés A fiatal gyakorlati tudása, preferenciája és kommunikációs szándéka sokszor gazdagabb annál, mint amit gyors szóbeli vagy írásbeli feladatban meg tud mutatni. Az összetett megértés, az önálló megfogalmazás, az olvasás és írás, a feladatszervezés, valamint a szükségletjelzés egyaránt támogatást igényelhet. A profil nem határozza meg az okot és nem azonos az értelmi képességek megítélésével.

Jellegetes diagramalak Mindkét csillag több tengelyen beszűkült, de idővel, vizuális szervezéssel és multimodális válaszadással minden irányban tágul.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
támogatással	spontán	támogatással	spontán	spontán	spontán	spontán

Mit figyelhetünk meg

- Rövid, konkrét közléseket biztosabban ért; hosszú vagy többértelmű instrukcióból lényeges elemek maradhatnak ki.
- Beszéddel, választással, gépeléssel és AAK-val eltérő mennyiségű tudást tud megmutatni.
- Az új feladat elkezdése, a lépések sorrendje és a segítségkérés külső szervezést igényelhet.
- A tananyag nyelvezete nagyobb akadály lehet, mint a tárgyi tapasztalat vagy a gyakorlati feladat.
- A támogatási szükséglet helyzetenként változik; ismert partnerrel több önállóság jelenhet meg.

1 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Márk tizenöt éves. A műhelyfoglalkozáson pontosan követi a látott munkamenetet, szóban azonban röviden és bizonytalanul válaszol. Egy hosszabb biztonsági utasításból két lépést kihagy. Amikor a folyamatot képes lépéssor, kulcsszavak és igen vagy nem kártya támogatja, önállóan jelzi, hogy melyik eszköz hiányzik, és segítséget kér. Gépelve rövid, de tartalmilag pontos beszámolót készít.

Értelmezés

A minta több területet érintő hozzáférési nehézséget jelez, de Márk cselekvéses és vizuálisan támogatott teljesítménye fontos relatív erősség. A vizsgálatnak külön kell választania a nyelvi rendszert, a beszédprodukción, az általános kognitív működést, az írásbeliséget, a hallást és a végrehajtó terhelést.

További vizsgálati irányok

- Komplex nyelvi vizsgálat beszédes és beszédet nem igénylő válaszformákkal.
- Olvasás, írás és funkcionális szövegértés külön elemzése.
- Hallás, beszédmotoros működés, figyelem és általános fejlődési kép teamvizsgálata.
- Ugyanazon feladat összevetése szóbeli, képi, gépelt és AAK-válással.
- Önálló életviteli helyzetekben a választás, a visszautasítás és a segítségkérés megfigyelése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Megbízható, életkorhoz illő AAK és hozzáférhető igen vagy nem rendszer biztosítása.
- Rövid információegységek, vizuális lépéssor és ellenőrzőlista használata.
- Funkcionális olvasás és írás valós iskolai, közlekedési és vásárlási helyzetekben.
- A választás, a beleegyezés, a visszautasítás és a szünetjelzés önállóságának növelése.
- A felnőttkorba vezető célok közös kijelölése a fiatal részvételével.

A serdülő saját nézőpontja

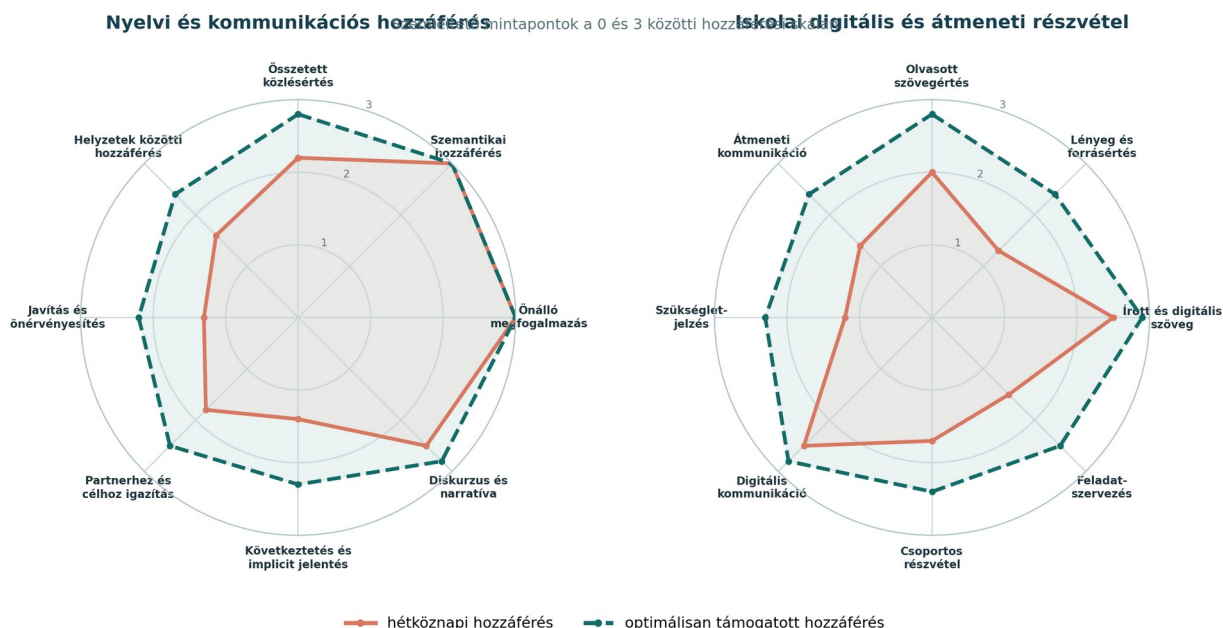
Kérdezzük meg hozzáférhető formában: Miből értesz a legtöbbet? Hogyan szeretnél válaszolni? Milyen segítséget fogadsz el?

Kerülendő következtetés Ne következtessünk a rövid beszédből vagy írásból alacsony gondolkodási szintre, és ne tegyük a beszédet a részvétel feltételévé.

2 profil Folyékony beszéd és rejtett összetett nyelvi feldolgozási nehézség

A választékos nyelvi forma elfedheti a bizonytalan megértést, következtetést és feladatértelmezést

Profiljellemezés A fiatal hosszán, választékosan és akár szakterminusokkal beszélhet. A folyékonyság miatt a környezet könnyen biztos megértést feltételez, miközben az összetett kérdés célja, a ki nem mondott összefüggés, a másik fél információszükséglete vagy a feladat elvárt válaszformája bizonytalan lehet.

Jellegzetes diagramalak A szókincs és az önálló mondatforma erős, miközben az implicit jelentés, a javítás, a forrásértés és a helyzetek közötti hozzáférés mélyebb bemetszést mutat.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- A kérdés szavait pontosan visszamondja, de nem arra válaszol, amit a feladat valójában kér.
- Részletekben gazdag, miközben a lényeg, az ok vagy a bizonyíték nem válik világossá.
- Kész mondatformákkal elfedi, ha nem ért egy fogalmat vagy társalgási fordulatot.
- Nyitott kérdésnél magabiztosnak tűnik, de választásos vagy cselekvéses ellenőrzés pontatlanságot mutat.
- Ritkán jelzi a nem értést, mert korábbi tapasztalatai alapján igyekszik gyorsan megfelelőnek látszó választ adni.

2 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Réka tizenhat éves, történelemből választékosan beszél és pontos évszámokat idéz. A dolgozatban mégis azt fejt ki, hogy mi történt, amikor a kérdés az esemény hosszú távú következményeire kérdez rá. A tanár először figyelmetlenségre gondol. Amikor Réka a feladat igéjét, a szükséges bizonyítékot és a válasz szerkezetét külön jelölheti, pontos okfejtést ír.

Értelmezés

Réka nyelvi formája erős, de a feladat céljának és implicit követelményeinek felismerése sérülékeny. A támogatás nem a tartalmi tudást pótolja, hanem hozzáférhetővé teszi, milyen gondolkodási és nyelvi műveletet vár a feladat.

További vizsgálati irányok

- Megértés ellenőrzése újrafogalmazással, cselekvéssel és saját példával, nem visszamondással.
- Explicit és implicit kérdések, következtetés és bizonyítékhasználat összevetése.
- Hallott és olvasott feladatértelmezés azonos tartalommal.
- A nem értés felismerése, jelzése és a pontosító kérdések használata.
- Szorongás, megfelelési nyomás és kompenzáció hatásának önbeszámolás feltárása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Feladatigék és elvárt válaszformák közös, tantárgyakon átvihető rendszerének kialakítása.
- Lényeg, állítás, bizonyíték és következtetés vizuális elkülönítése.
- A nem tudom, nem értem és pontosítást kérek mondatok biztonságos használata.
- Az értékelésben a tartalmi tudás hozzáférhető válaszmódjának elfogadása.
- A folyékonyság helyett a megértés és a részvétel közös ellenőrzése.

A serdülő saját nézőpontja

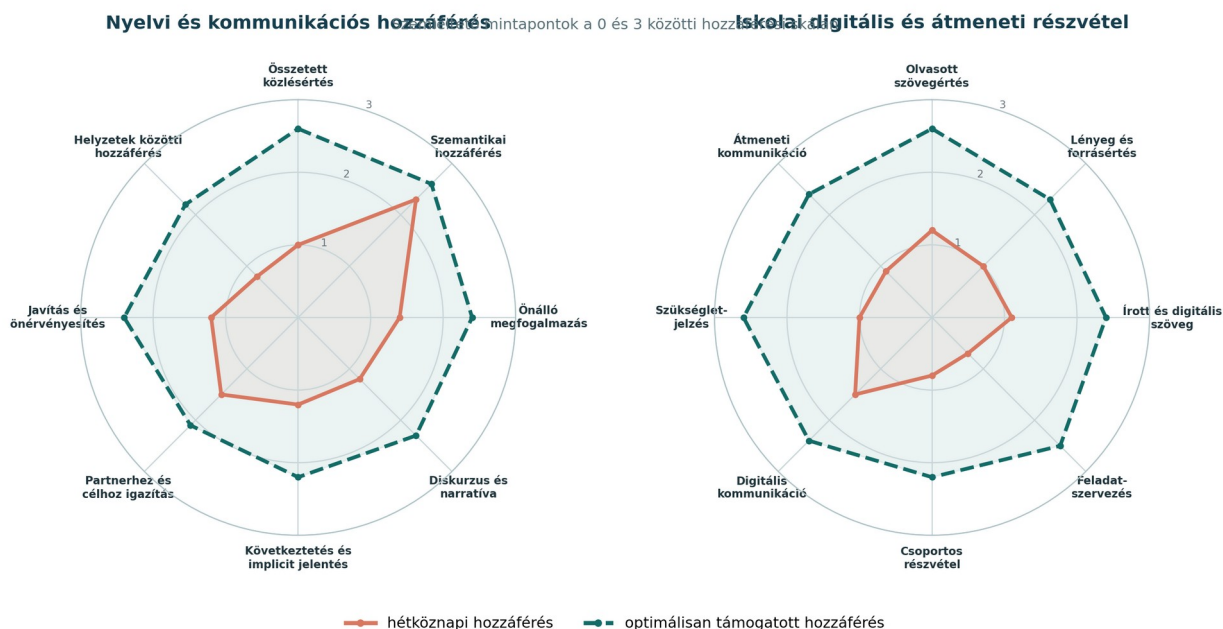
Kérdezzük meg: Honnan tudod, pontosan mit vár a feladat? Mely kérdésformák tévesztenek meg? Hogyan jelezned biztonságosan, ha bizonytalan vagy?

Kerülendő következtetés Ne tekintsük a választékos beszédet automatikusan biztos megértésnek, motivációnak vagy önálló feladatértelmezésnek.

3 profil Verbális feldolgozási és munkamemória terhelődés

A nyelvi tudás hozzáférése a közlés hosszával, tempójával és az egyidejű terheléssel szűkül

Profiljellemezés A fiatal rövid és egyértelmű közléseket pontosan megért, de hosszú magyarázat, gyors párbeszéd vagy több lépés egyidejű észben tartása mellett elveszítheti az információ egy részét. Az ismétlés csak akkor segít, ha a közlés szerkezete is egyszerűbbé válik.

Jellegzetes diagramalak A spontán csillag a megértés, diskurzus, feladatszervezés és csoportos részvétel tengelyén szűk. Rövid, írott egységekkel és feldolgozási idővel nagy táguulás jelenik meg.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
támogatással	támogatással	spontán	spontán	spontán	spontán	spontán

Mit figyelhetünk meg

- A hosszabb instrukció elejét követi, a későbbi lépések kimaradnak vagy felcserélődnek.
- Gyors csoportbeszélgetésben későn jut szóhoz, vagy akkor válaszol, amikor a téma már megváltozott.
- Jegyzetelés közben kevesebbet ért meg a hallott magyarázatból.
- Ugyanazt a feladatot írásban, kulcsszavakkal és lépésekre bontva pontosan elvégzi.
- Terhelésben találomra válaszolhat, elhallgathat vagy automatikus igen választ adhat.

3 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Balázs tizennégy éves. A kémiai kísérlet egyes lépéseit külön-külön ismeri, de a tanári magyarázat és a jegyzetelés egyidejűleg túlterheli. A harmadik lépésnél megáll, majd a társát másolja. Írott, háromrészes munkalappal és a bemutató után biztosított fél perc feldolgozási idővel önállóan dolgozik, és jelzi, ha a következő utasításra még nem áll készen.

Értelmezés

A teljesítménykülönbség arra utal, hogy nem pusztán tudáshiányról van szó. A nyelvi feldolgozás, a munkamemória, a figyelmi váltás, a szenzoros környezet és a szorongás külön vizsgálendő.

További vizsgálati irányok

- Mondathossz, beszédtempó, információmennyiség és mondattani összetettség külön változtatása.
- Hallott, olvasott és képpel támogatott instrukció összevetése.
- Egyfeladatos és kettős terhelésű helyzet, például hallgatás és jegyzetelés összehasonlítása.
- Figyelmi, végrehajtó és auditív feldolgozási tényezők teamalapú értékelése.
- A feldolgozási idő és a szünetjelzés spontán használatának megfigyelése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A közlések rövid egységekre bontása és írott kulcsszavas támogatása.
- Feldolgozási idő biztosítása újrakérdezés vagy sürgetés nélkül.
- Lépésenként kipipálható munkamenet és külső emlékezetes támasz használata.
- Annak tanítása, hogyan kérhet ismétlést, lassítást vagy írott változatot.
- A párhuzamos feladatok számának csökkentése és előre jelezhető váltások.

A serdülő saját nézőpontja

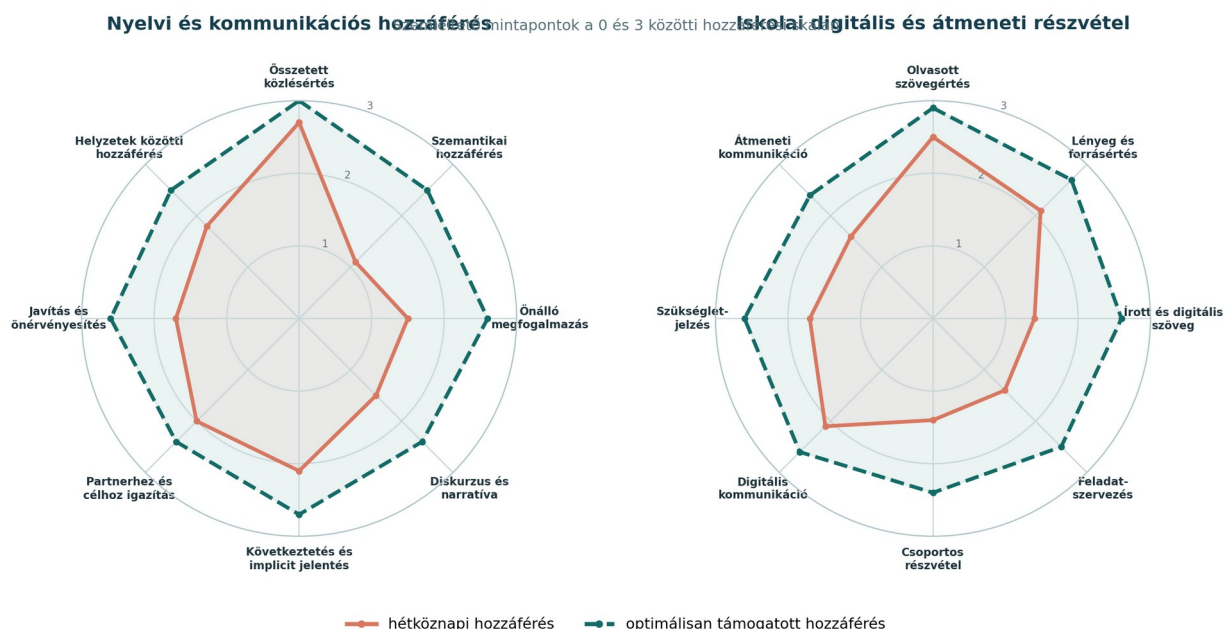
Kérdezzük meg: Mikor lesz túl sok a beszéd? Segít, ha leírjuk, rövidítjük vagy később válaszolhatsz? Milyen jelzést szeretnél használni a várakozáshoz?

Kerülendő következtetés Ne azonosítsuk a lelassulást, az utánzást vagy az elhallgatást érdektelenséggel, és ne ismételjük változatlanul ugyanazt a túl hosszú közlést.

4 profil Szóelőhívási és absztrakt fogalmi szervezési nehézség

A fogalom felismerhető, de a pontos szó vagy a fogalmi kapcsolat önállóan nehezen hozzáférhető

Profiljellemzés A fiatal ismerheti a tanult fogalmat, de felelésben, vitában vagy új helyzetben nem jut eszébe a pontos szó. Körülír, általános szót használ, rokon fogalmat mond vagy hosszú szünetet tart. Az absztrakt tantárgyi szókincs és a többféle jelentés közötti váltás különösen sérülékeny lehet.

Jellegzetes diagramalak A megértés viszonylag erős, a szemantikai hozzáférés és az önálló megfogalmazás azonban mélyebb bemetszést mutat. Kulcsszóval, választással és fogalmi hálóval tágul a profil.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
támogatással	támogatással	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Rámutatással vagy definíció alapján felismeri azt a fogalmat, amelyet önállóan nem tud megnevezni.
- Gyakori az izé, dolog, olyan vagy valami általános helyettesítő szó.
- Az előhívási elakadás miatt elveszíti a mondat vagy az érvelés fonalát.
- Írásban, több idővel vagy kezdőhanggal pontosabb szót talál.
- A tanult szó egy tantárgyban hozzáférhető, más összefüggésben azonban nem aktiválódik.

4 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Luca tizenhét éves. Biológiából felismeri a mitózis minden ábráját, szóbeli feleléskor azonban azt mondja: olyan sejtes osztódás. Amikor megkapja az első szótagot és egy fogalmi vázat, pontosan megnevezi a szakaszokat és elmagyarázza kapcsolatukat. A felelés után azt mondja, hogy a szó keresése közben minden más gondolatát elveszítette.

Értelmezés

Luca fogalmi tudása erősebb, mint a gyors verbális előhívás. A szemantikai és fonológiai segítségre adott válasz segíthet elkülöníteni a hiányos fogalmi tudást az előhívási nehézségtől. A kommunikációs költséget is rögzíteni kell.

További vizsgálati irányok

- Megnevezés, felismerés, definíció, kategorizálás és saját példák összevetése.
- Szemantikai és fonológiai előhívó segítség hatásának vizsgálata.
- Időnyomásos és több válaszdőt biztosító helyzet összehasonlítása.
- Szóbeli, kézzel írott és gépelt válasz külön elemzése.
- Figyelem, fáradás, szorongás és többnyelvű nyelvhasználat hatásának áttekintése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Fogalmi hálók építése kategória, tulajdonság, funkció, ellentét és példák mentén.
- Kulcsszólista, vizuális fogalomtérkép és előre megadott terminológia használata.
- A körülírás elfogadása és tudatos kommunikációs stratégiává alakítása.
- Több válaszdő és előre egyeztetett előhívó segítség biztosítása.
- A felelési tudás több csatornán való bemutatásának lehetővé tétele.

A serdülő saját nézőpontja

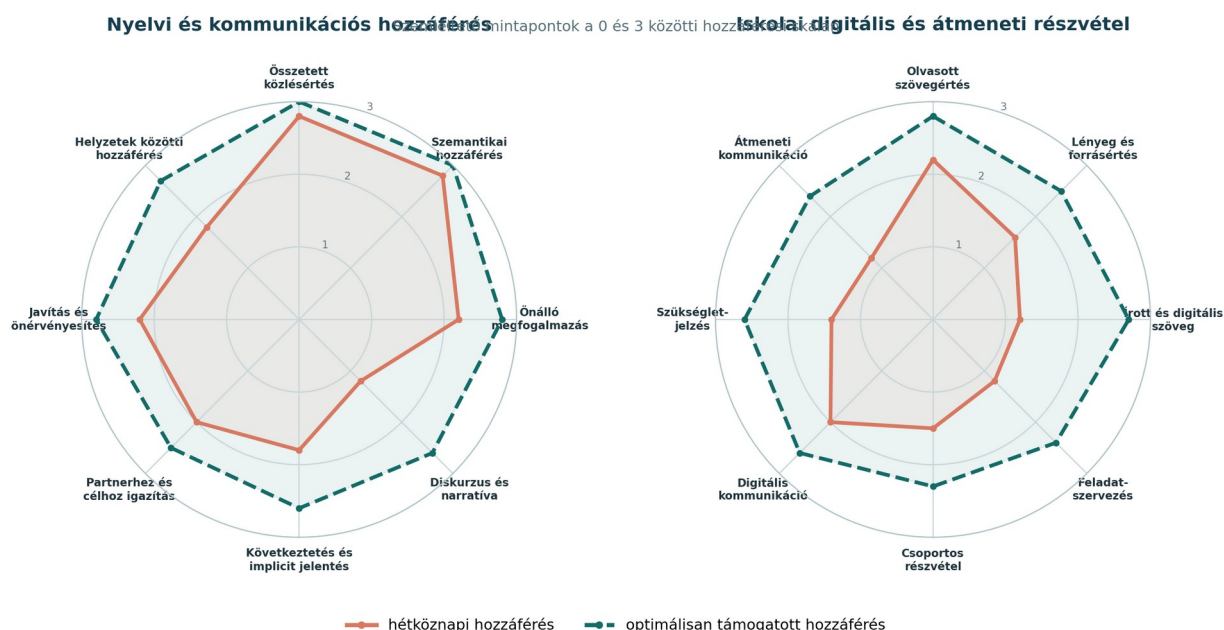
Kérdezzük meg: Amikor nem jut eszedbe a szó, mi segít a legjobban? Szeretnél időt, kezdőhangot, képet, leírást vagy gépelési lehetőséget?

Kerülendő következtetés Ne értelmezzük a szókeresést tanulás hiányaként, lustaságként vagy felkészületlenségként addig, amíg a fogalmi tudást más módon nem ellenőriztük.

5 profil Narratív magyarázó és érvelő diskurzus szervezési nehézség

A mondatok és tények rendelkezésre állnak, de nehezen állnak össze követhető történetté, magyarázattá vagy érveléssé

Profiljellemezés A fiatal pontos mondatokat és gazdag részleteket használhat, mégsem válik világossá a történet időrendje, a magyarázat oksági lánc vagy az érvelés központi állítása. A hallgató vagy olvasó számára szükséges háttérinformáció kimaradhat, miközben kevésbé fontos részletek nagy teret kapnak.

Jellegzetes diagramalak Az egyes mondatokhoz szükséges nyelvi tudás erős, a diskurzus, az írott szöveg és a feladatszerzés tengelyén azonban bemetszés látható. Történet vagy érvelési vázzal a két csillag távol.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Személyes élményben nem egyértelmű, ki, mikor és milyen előzmény után cselekedett.
- Tantárgyi magyarázatban a tények helyesek, de az ok és következmény kapcsolata nincs jelölve.
- Érvelő feladatban több véleményt felsorol, de nem épít állítás és bizonyíték kapcsolatot.
- A partner visszakérdezése nélkül nem észleli, mely háttérinformáció hiányzik.
- Képsorral, idővonallal vagy bekezdésvázzal lényegesen követhetőbb szöveget alkot.

5 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Dániel tizenhat éves. Egy iskolai konfliktusról részletesen beszél, de a szereplőket névmásokkal vezeti be, az időrendet felcseréli, és a kiváltó esemény csak a végén derül ki. Egy ki, hol, mi történt, mit gondoltam, mit tettem és mi lett a következmény váz segítségével világos beszámolót készít. Ugyanezt a vázat később a történelem esszében is használja.

Értelmezés

Dániel mondatalkotása és szókincse nem magyarázza önmagában a nehézséget. A diskurzus makroszerkezete, a hallgató tudásának becslése, a feladat tervezése és az érzelmi terhelés együtt alakítja a teljesítményt.

További vizsgálati irányok

- Személyes, képi, tantárgyi és érvelő diskurzus összevetése.
- Időrend, szereplők, okság, cél, következmény és nézőpont külön elemzése.
- Szóbeli és írásbeli szövegalkotás azonos váz mellett.
- Spontán közlés és visszakérdezésekkel támogatott pontosítás összehasonlítása.
- Végrehajtó tervezés, munkamemória és érzelmi terhelés teamvizsgálata.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Műfajhoz illeszkedő történet, magyarázat és érvelési váz tanítása.
- A fő állítás, a bizonyíték és a magyarázó kapcsolat vizuális elkülönítése.
- A partner információszükségletének valós, kölcsönös helyzetekben való gyakorlása.
- Hangfelvétel, gépelés vagy képregényváz használata a tervezéshez.
- Önellenőrző kérdések kialakítása a tartalmi átírás helyett.

A serdülő saját nézőpontja

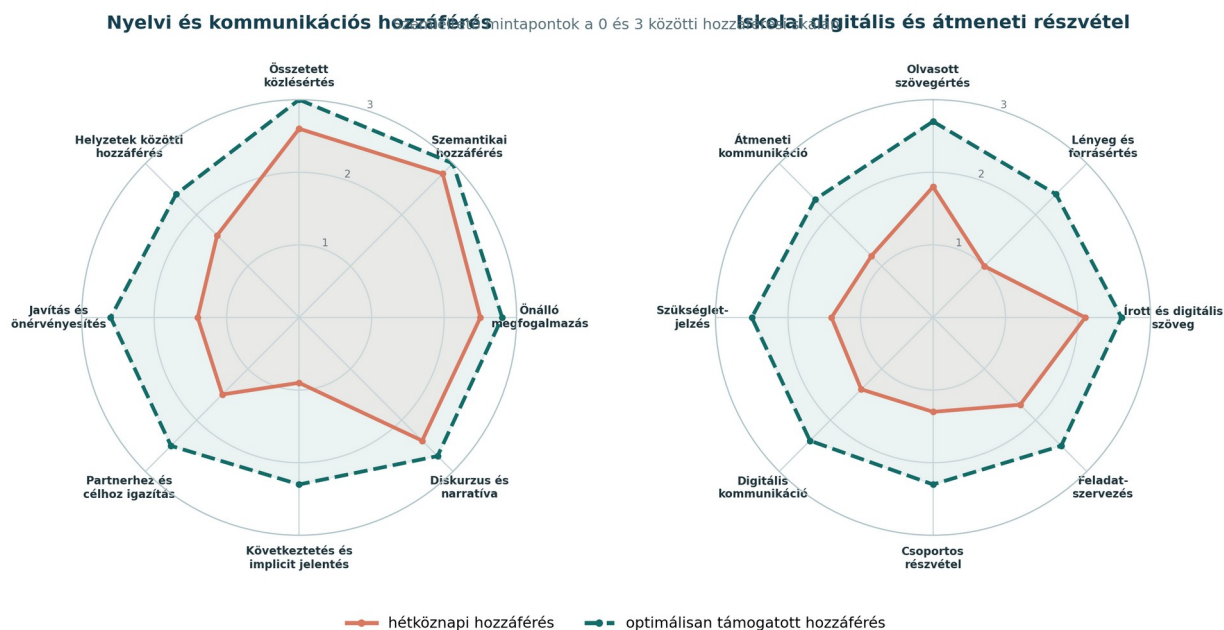
Kérdezzük meg: Milyen formában könnyebb elmondanod, ami történt? Segít az idővonal, a kulcsszó, a rajz vagy az, ha előbb leírhatod?

Kerülendő következtetés Ne a szemkontaktust, a dramatikus előadásmódot vagy a neurotipikus történetmesélési stílust tegyük céllá; a kölcsönös követhetőséget támogassuk.

6 profil Következtetési többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség

A kimondott tartalom érthető, a szándék, az irónia, a metafora vagy a bizonytalan kontextus értelmezése sérülékeny

Profiljellemezés A fiatal pontosan értheti a mondat szó szerinti jelentését, de bizonytalan lehet abban, hogy a beszélő komolyan, ironikusan vagy burkoltan fogalmazott-e. A metafora, az idiomatikus kifejezés, a többértelmű szó, a célzás és az online üzenetek hiányos kontextusa különböző nyelvi műveleteket igényel.

Jellegetes diagramalak A nyelvi forma többnyire erős, miközben a következtetés, a forrásértés, a partnerhez igazítás és a helyzetek közötti hozzáférés tengelyén határozott bemetszés látható.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	spontán	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Szó szerint értelmez olyan mondatot, amelyben a szándék eltér a kimondott tartalomtól.
- Biztos választ ad bizonytalan helyzetben, mert nem veszi észre, hogy több értelmezés lehetséges.
- Az iróniát megtanult jelzésekből felismeri, új partnernél azonban könnyebben félreérti.
- Online üzenetben a hangnem és az előzmény hiánya miatt konfliktus alakulhat ki.
- Explicit magyarázattal és a lehetséges értelmezések összevetésével pontosabb következtetést alkot.

6 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Zsófi tizenöt éves. Egy osztálytársa a késve beadott feladatra azt írja: szép munka. Zsófi dicséretként értelmezi, majd összezavarodik a későbbi reakciókon. A logopédiai helyzetben három lehetséges jelentést, az előzményt és a bizonytalanság jelölését vizsgálják. Zsófi olyan választ fogalmaz, amely előbb tisztázza: Ezt komolyan írtad, vagy mérges vagy?

Értelmezés

Nem általános humorhiányról vagy empátiahiányról van szó. A feladat a nyelvi forma, a kontextus, a partner szándéka és a bizonytalanság együttes mérlegelése. A kettős empátia szempontja miatt azt is vizsgálni kell, mennyire egyértelmű a környezet kommunikációja.

További vizsgálati irányok

- Szó szerinti, metaforikus, ironikus és többértelmű közlések elkülönített vizsgálata.
- Következtetés személyes, tantárgyi és digitális szövegekben.
- A bizonyíték megjelölése: miből következtetett, és milyen más értelmezés lehetséges.
- Ismert és ismeretlen partner, beszélt és írott csatorna összevetése.
- Szorongás, korábbi bántalmazás és társas biztonság hatásának óvatos feltárása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A bizonytalanság felismerése és a pontosító kérdés használata.
- Valós példák közös elemzése több lehetséges, nem egyetlen helyes szándékkal.
- Explicit, egyértelmű kommunikáció kérése jogos önérvényesítési lehetőségként.
- Online üzenetekben időnyerő, tisztázó és határjelző válaszok kialakítása.
- A metaforák és tantárgyi kifejezések jelentéshálózatának bővítése.

A serdülő saját nézőpontja

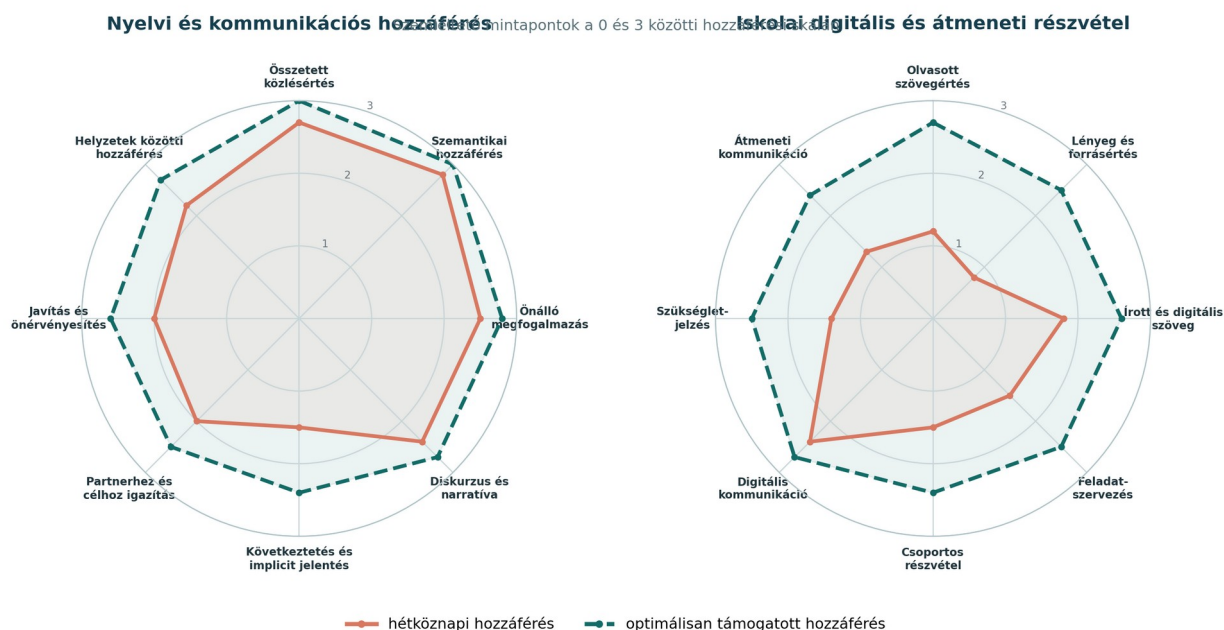
Kérdezzük meg: Mely közlésekben nehéz eldönteni, mire gondolt a másik? Hogyan szeretnél visszakérdezni úgy, hogy biztonságos legyen?

Kerülendő következtetés Ne tanítsuk arra a fiatalt, hogy minden helyzetben találja ki mások rejtett szándékát; a partnerek egyértelműbb kommunikációja ugyanilyen fontos.

7 profil Erős olvasási forma és gyengébb mély és kritikai szövegértés

A pontos és folyékony olvasás mögött a lényeg, a következtetés vagy a forrás megbízhatóságának értékelése bizonytalan

Profiljellemezés A fiatal pontosan és jó tempóban olvas, ezért a környezet magas szövegértést feltételezhet. A bekezdések fő gondolata, a távoli információk összekapcsolása, a szerző álláspontja, a bizonyíték minősége vagy az internetes forrás megbízhatósága azonban támogatást igényelhet.

Jellegzetes diagramalak A szóbeli csillag több területen erős, a részvételi csillag az olvasott szövegértés, a lényeg és forrásértés, valamint az önálló feladatszerzés tengelyén szűkebb.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	spontán	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Hibátlanul felolvas, de összefoglaláskor részleteket sorol a fő gondolat helyett.
- A szövegben megtalálja a kimondott adatot, de a több bekezdésből levonható következtetés bizonytalan.
- A látványos vagy határozott állítást megbízhatóbbnak tekintheti a forrás vizsgálata nélkül.
- A kérdésre a háttértudása alapján válaszol, nem a szövegből származó bizonyítékokra támaszkodik.
- Grafikus szervezővel és bizonyítéktáblával lényegesen pontosabban értelmez.

7 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

András tizennégy éves, gyorsan és kifejezően olvas. Egy internetes cikkből minden számadatot felidéz, de nem veszi észre, hogy a cím többet állít, mint amit a szöveg bizonyít. A ki állítja, milyen bizonyítékot ad, mi marad bizonytalan és találunk-e másik forrást táblázattal felismeri az ellentmondást, majd pontosabb összefoglalót ír.

Értelmezés

Az olvasástechnika nem azonos a mély szövegértéssel. A profilban külön kell vizsgálni a nyelvi megértést, a háttértudást, a következtetést, a forráskritikát és a feladat elvárásának felismerését.

További vizsgálati irányok

- Felolvasási pontosság, szóértés, mondatértés és teljes szöveg jelentésének külön vizsgálata.
- Narratív, magyarázó, érvelő és digitális szövegek összevetése.
- Kimondott és kikövetkeztetett információ, fő gondolat és bizonyíték elkülönítése.
- Hallott és olvasott szövegértés azonos tartalommal.
- Forrás, szerzői cél, reklámjelleg, dátum és ellenőrizhetőség gyakorlati értékelése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Bekezdésenkénti kulcsmondat és teljes szövegre vonatkozó fő gondolat elkülönítése.
- Állítás és szövegbeli bizonyíték párosítása.
- Grafikus szervezők használata összehasonlító és okmagyarázó szövegekhez.
- Két forrás összevetése valós, a fiatalok érdeklő témákban.
- A felolvasás helyett a jelentés megmutatásának többféle módja.

A serdülő saját nézőpontja

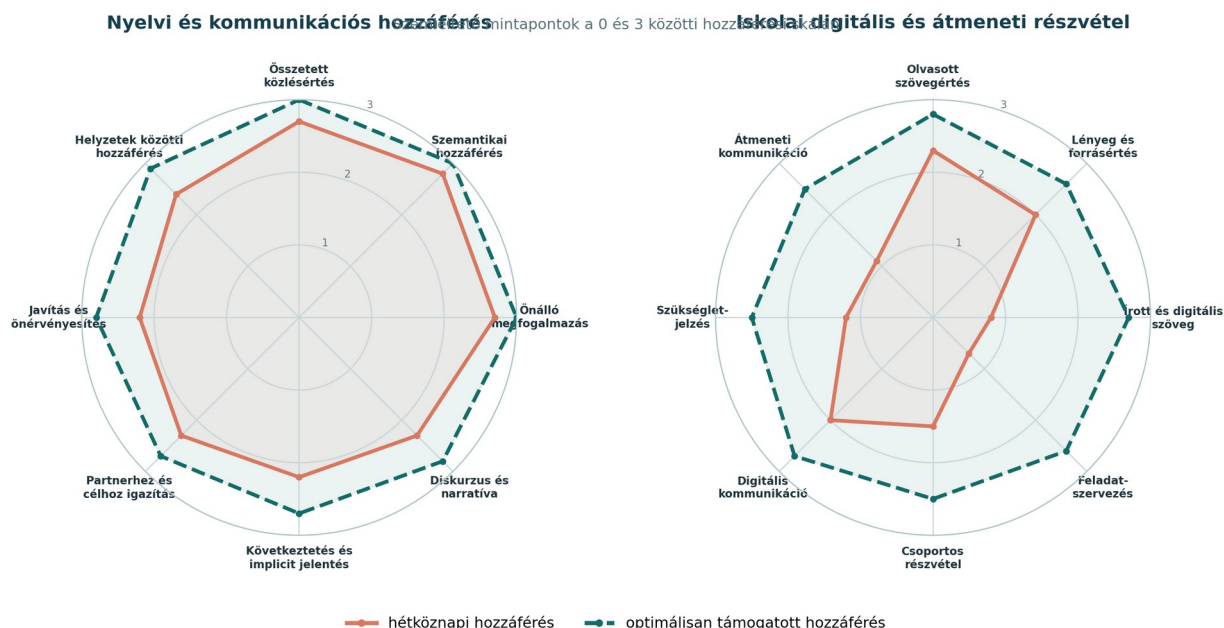
Kérdezzük meg: Mi segít megtalálni a lényegét? Könnyebb hallva, olvasva, kiemeléssel vagy ábrával? Honnan döntöd el, hogy egy oldal megbízható?

Kerülendő következtetés Ne tekintsük a gyors olvasást automatikusan magas szövegértésnek, és ne a részletekre irányuló figyelmet próbáljuk megszüntetni; építsünk rá a jelentés szervezésében.

8 profil Írásbeli megfogalmazási és feladatindítási szűkület

A szóbeli vagy fogalmi tudás gazdagabb, mint amit a fiatal önálló írásban és időkeretben meg tud jeleníteni

Profiljellemzés A fiatal beszélgetésben több jó gondolatot mond, de az üres lap vagy képernyő előtt nem tudja elindítani, sorrendbe rendezni és ellenőrizni a szöveget. A szűkülethez nyelvi tervezés, végrehajtó működés, grafomotorika, helyesírás, szorongás és időnyomás különböző arányban járulhat hozzá.

Jellegzetes diagramalak A szóbeli csillag nagy, az írott és részvételi csillagban az írás, a feladatindítás, a szükségletjelzés és az átmeneti kommunikáció mély bemetszést mutat. Vázlattal és hozzáférhető technológiával jelentős táulás jelenik meg.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Szóban részletes választ ad, írásban néhány rövid mondat után megáll.
- Sok időt tölt a kezdőmondat tökéletesítésével, ezért a feladat többi részére nem marad ideje.
- A bekezdések sorrendje és a kapcsolóelemek használata bizonytalan.
- Kézíraskor nagyobb a szűkület, mint gépeléskor vagy beszédfelismerő használatkor.
- Vázlat, mondatkezdés és mintaszerkezet mellett önálló tartalom jelenik meg.

8 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Nóra tizenhét éves. Szóban pontosan elmondja, miért választaná a környezetvédelmi projektet, a motivációs levéllel mégsem halad. Tizenöt perc után csak a megszólítás áll a képernyőn. Három kérdésből álló váz, beszédfelismerő és utólagos szerkesztési szakasz mellett húsz perc alatt koherens levelet készít, majd maga választja ki, mit szeretne átírni.

Értelmezés

Nóra tartalmi és szóbeli nyelvi tudása erős. A különbség az írás tervezését, indítását és kivitelezését jelöli ki vizsgálati területként. A segédeszköz használata hozzáférést biztosít, nem teszi kevésbé önállóvá a gondolatot.

További vizsgálati irányok

- Azonos tartalom szóbeli, kézírásos, gépelt és beszédfelismerős megfogalmazása.
- Ötletelés, tervezés, mondatalkotás, átírás és ellenőrzés külön elemzése.
- Grafomotorika, helyesírás, nyelvi tervezés, figyelem és szorongás vizsgálata.
- Nyitott feladat és részlépésekre bontott feladat összevetése.
- Funkcionális műfajok: e-mail, kérvény, űrlap, motivációs levél és rövid üzenet.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Előre rögzített írási folyamat és látható kezdőlépés használata.
- Műfajspecifikus vázak és mintaszövegek biztosítása másolási kényszer nélkül.
- Gépelés, beszédfelismerés, helyesírási segéd és szövegfelolvasó hozzáférése.
- A tartalmi és technikai értékelés elkülönítése.
- Valós, a felnőttkorban szükséges írásos kommunikáció gyakorlása.

A serdülő saját nézőpontja

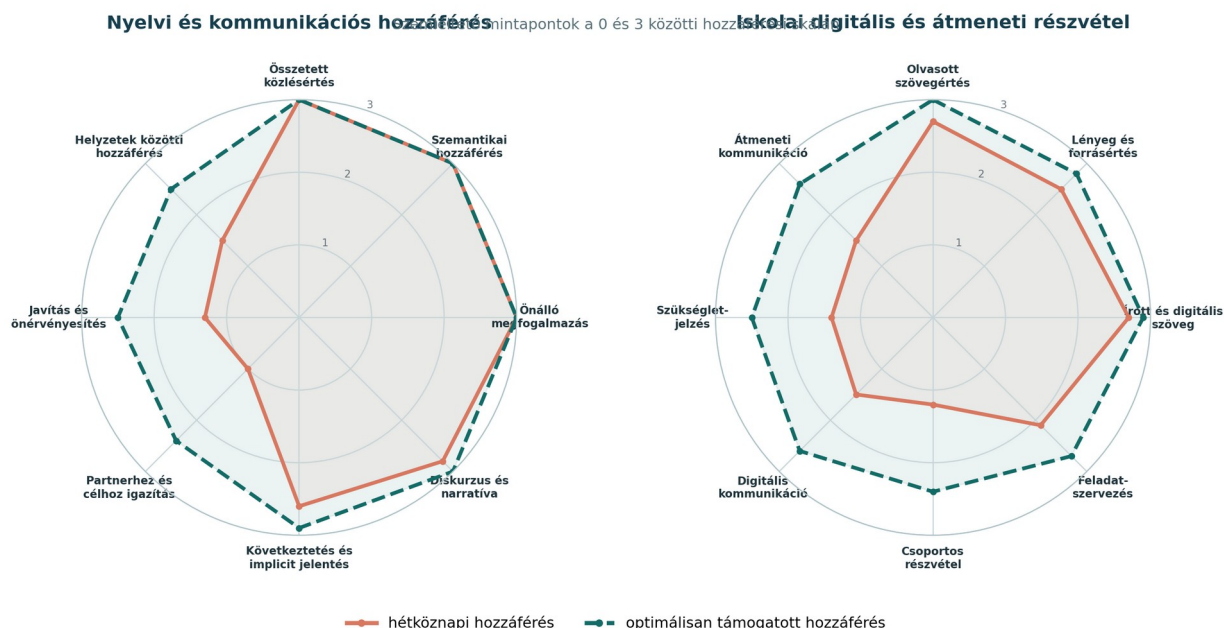
Kérdezzük meg: Melyik résznél akadsz el: az ötletnél, a kezdésnél, a mondatoknál vagy az ellenőrzésnél? Milyen eszköz teszi a saját gondolatodat könnyebben leírhatóvá?

Kerülendő következtetés Ne nevezzük csalásnak vagy túlzott segítségnek a hozzáférési technológiát, és ne értékeljük a kézírás kivitelezését a fogalmi tudás mércéjeként.

9 profil Erős nyelvi rendszer és pragmatikai kommunikációs rugalmatlanság

A nyelvi tudás biztos, de a közlés partnerhez, célhoz és változó helyzethez igazítása nehezebb

Profiljellemezés A fiatal gazdag szókinccset, pontos nyelvtant és koherens érvelést használhat. Nehezebb lehet azonban észlelni, hogy a partnernek mennyi háttérinformációra van szüksége, mikor változott a téma, vagy hogyan lehet ugyanazt a tartalmat rövidebben és más formában közölni. A cél a kölcsönös érthetőség, nem a neurotipikus társalgási stílus utánzása.

Jellegzetes diagramalak A nyelvi tengelyek szinte teljesek, egyértelmű bemetszéssel a partnerhez igazítás, javítás, csoportos részvétel és átmeneti kommunikáció területén.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Kedvelt témáról pontosan és hosszan beszél, de a partner kérdésének fókuszát háttérbe szorul.
- A közlés tartalmilag helyes, mégsem illeszkedik az adott időkerethez vagy műfajhoz.
- Félreértéskor ugyanazt ismétli hangosabban ahelyett, hogy más példát vagy csatornát választana.
- Írott, explicit szabályt jól használ, változó társas helyzetben nehezebben dönt.
- Közös érdeklődés és egyértelmű szerepek mellett rugalmasabb részvétel jelenik meg.

9 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Gergő tizenhat éves, informatikából kiemelkedő tudású. A projektbemutatón minden részletet elmond, de nem veszi észre az időkeret végét és a közönség kérdését is újabb magyarázatként folytatja. Egy előre egyeztetett hárompontos váz, látható időjelző és a kérdés megismétlésének lehetősége mellett rövidebb, pontos választ ad. Később maga kéri ugyanezeket az eszközöket.

Értelmezés

Gergő nyelvi rendszere erős. A fejlesztési cél a kommunikációs választási lehetőségek bővítése és a környezet jelzéseinek egyértelműbbé tétele. A kölcsönös alkalmazkodás mindkét partner feladata.

További vizsgálati irányok

- Azonos tartalom közlése barátnak, tanárnak, új partnernek és hivatalos helyzetben.
- Témaváltás, rövidítés, pontosítás és félreértésjavítás valós beszélgetésekben.
- A partner jelzéseinek érthetősége és a környezet kommunikációs normái.
- Digitális és személyes kommunikáció összevetése.
- A fiatal által fontosnak tartott kapcsolatok, célok és autentikus kommunikációs stílus feltárása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Többféle javítási stratégia és alternatív csatorna kialakítása.
- Időkeret, napirend és partneri visszajelzés előre egyeztetett jelzése.
- Valós célú bemutató, vita, kérdezés és közös problémamegoldás.
- A partner számára szükséges háttérinformáció közös, nem hibáztató elemzése.
- Az önazonos stílus és a kölcsönös érthetőség közötti egyéni egyensúly támogatása.

A serdülő saját nézőpontja

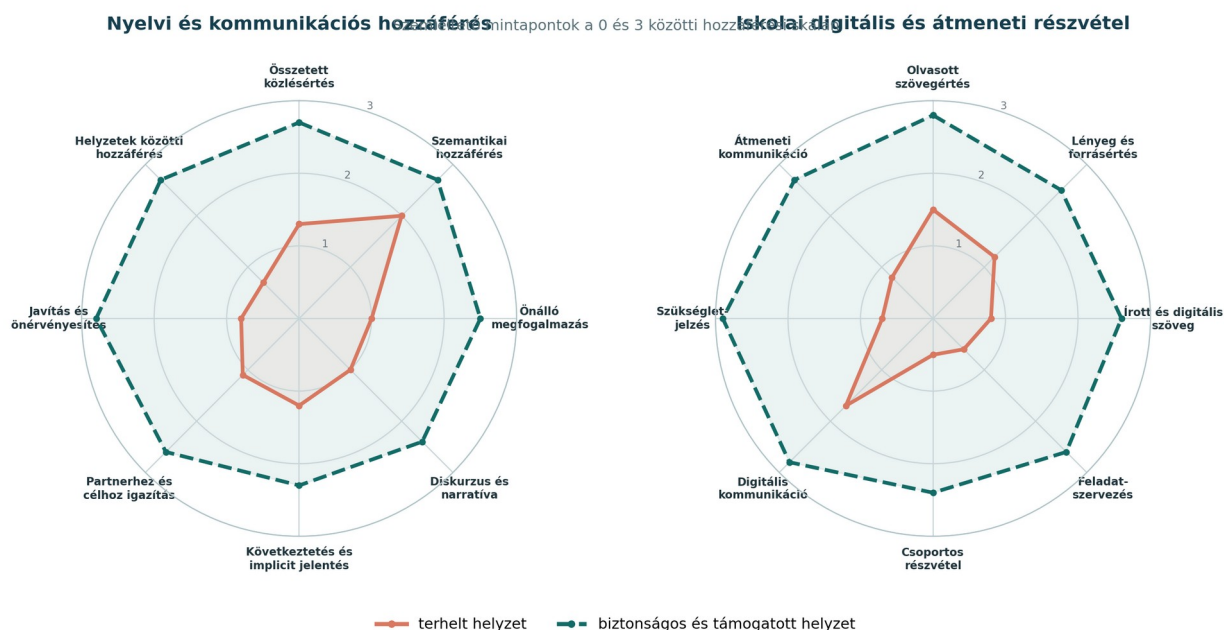
Kérdezzük meg: Mely társalgási szabályok segítenek, és melyek fárasztanak vagy értelmetlenek számodra? Milyen jelzést szeretnél a témaváltáshoz vagy az időkerethez?

Kerülendő következtetés Ne tegyük céllá a szemkontaktust, a természetesnek látszó gesztusokat vagy a saját érdeklődés elrejtését, ha ezek nem növelik a fiatal részvételét és biztonságát.

10 profil Helyzet csoport és terhelésfüggő kommunikációs hozzáférés

A meglévő nyelvi tudás zajban, értékelésben, konfliktusban vagy időnyomás alatt átmenetileg elérhetetlenné válhat

Profiljellemezés A fiatal kommunikációja otthon, biztonságos partnerrel vagy írásban összetett lehet, míg zajban, vizsgán, konfliktusban vagy közvetlen felszólításra beszűkül. A beszéd, a gesztus és az írás egyaránt nehezebbé válhat. Ez nem akaratlagos teljesítményválasztás.

Jellegzetes diagramalak A két vonal közötti távolság mindkét diagramon nagy. A biztonságos helyzetben tág csillag látható, terhelésben a kezdeményezés, javítás, csoportos részvétel és feladatszerzés szűkül legerősebben.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
támogatással	spontán	támogatással	spontán	spontán	spontán	spontán

Mit figyelhetünk meg

- Négyszemközt részletesen kommunikál, csoportban röviden válaszol vagy elhallgat.
- Váratlan kérdésnél nem fér hozzá ahhoz, amit később írásban pontosan megfogalmaz.
- Terhelésben automatikus igen, visszhangszerű válasz vagy teljes kommunikációs leállás jelenhet meg.
- A kommunikáció már a látható túlterhelődés előtt rövidül és merevebbé válik.
- Csend, idő, előrejelzés, írás vagy AAK mellett a profil gyorsan tágulhat.

10 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Hanna tizenöt éves. Otthon chatben részletesen megbeszéli a napját, a zajos osztályteremben azonban egy váratlan feleltetéskor nem tud válaszolni. A tanár újra és hangosabban kérdez, Hanna pedig lehajtja a fejét. Egy csendesebb helyen, írott kérdéssel és válaszidővel pontos választ gépel, majd a szünetkártyájával jelzi, hogy csak később tud visszatérni az órára.

Értelmezés

Hanna helyzetek közötti eltérése önmagában lényeges adat. Vizsgálni kell a szorongást, a szenzoros terhelést, a beszédhez való állapotfüggő hozzáférést, a hallást és a korábbi társas tapasztalatokat. A támogatott teljesítmény a kompetencia fontos becslése.

További vizsgálati irányok

- Azonos kommunikációs feladat egyéni, csoportos, zajos és csendes helyzetben.
- Spontán, előre jelzett és váratlan megszólítás összevetése.
- Beszéd, írás, chat, AAK és előre elkészített kommunikációs kártya hozzáférhetősége.
- Szorongás, szenzoros profil, alvás, fájdalom és mentális egészség teamvizsgálata.
- A túlterhelődés korai, a fiatal által azonosított jelei és felépülési ideje.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Előre elfogadott alternatív válaszadási módok minden fontos iskolai helyzetben.
- Szünet, halasztás, csendes hely és nem tudok most beszélni jelzésének tiszteletben tartása.
- A váratlan megszólítás és az időnyomás csökkentése.
- A terhelési előjelek és a felépülés egyéni tervének közös kialakítása.
- A tudás értékelése a kommunikációs hozzáféréstől elkülönítve.

A serdülő saját nézőpontja

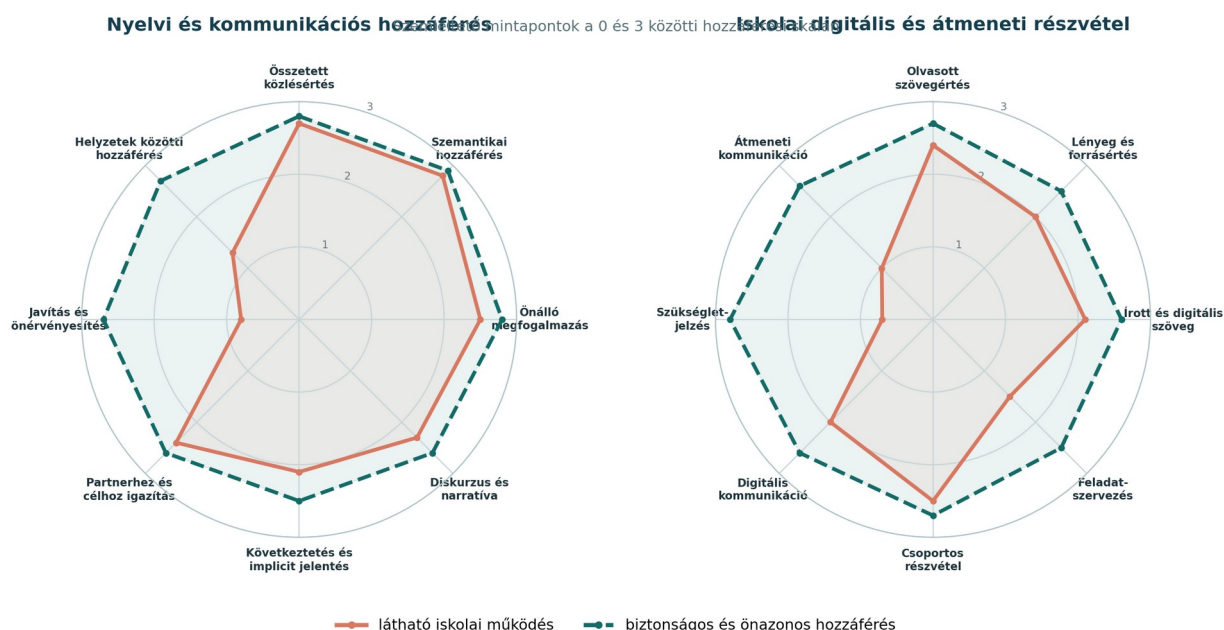
Kérdezzük meg: Miből veszed észre először, hogy beszűkül a kommunikációd? Mi segít ilyenkor, és mitől lesz rosszabb? Ki ismerje a tervedet?

Kerülendő következtetés Ne minősítsük a helyzetfüggő elhallgatást dacnak, manipulációnak vagy tudáshiánynak, és ne próbáljuk sürgetéssel visszaszerezni a beszédet.

11 profil Látszólagos alkalmazkodás és rejtett kommunikációs költség

A kívülről sikeres társas teljesítményt előre betanult stratégiák, erős önkontroll és hosszan tartó kimerülés kísérheti

Profiljellemezés A fiatal megtanulhatja utánózni a környezet által elvárt kommunikációt, előre begyakorolhat válaszokat, elrejtheti bizonytalanságát vagy szenzoros szükségleteit. Ezt gyakran maszkolásnak vagy camouflagingnek nevezik. A csillag önmagában nem mutatja meg az erőfeszítést, ezért a külső megfigyelést önbeszámolóval, felépülési idővel és kommunikációs költséggel kell kiegészíteni.

Jellegetes diagramalak A látható teljesítmény több tengelyen erősnek tűnik, miközben a javítás, szükségletjelzés és helyzetek közötti hozzáférés beszűkült. A biztonságos vonal főként az önérvényesítés és az önálló hozzáférés területén tágl.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	támogatással	támogatással	támogatással

Mit figyelhetünk meg

- Az iskolában udvariasan és látszólag rugalmasan kommunikál, otthon azonban hosszan kimerült vagy nem tud beszélni.
- Előre megírt mondatokat használ, de váratlan fordulatnál elveszíti a hozzáférést.
- Nem kér szünetet vagy pontosítást, mert fél a feltűnéstől, hibától vagy negatív reakciótól.
- A beszélgetés közben folyamatosan ellenőrzi testtartását, hangját és arckifejezését.
- Biztonságos közegben több saját preferenciát, nemet és alternatív kommunikációs módot használ.

11 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Anna tizenhét éves. A tanárok együttműködőnek és társaságkedvelőnek látják, mert mosolyog, kérdez és követi a beszélgetések ritmusát. Délutánonként két órára sötét szobába vonul, és gyakran nem tud megszólalni. Egy bizalmi beszélgetésben elmondja, hogy minden mondatát előre próbálja, és nem meri kérni, hogy ne kelljen csoportban szerepelnie. Írott szükségletprofilja után választhat bemutatási formát és szünetet.

Értelmezés

A magas látható teljesítmény nem cáfolja a támogatási szükségletet. Anna saját beszámolója nélkül a profil hamisan kedvező lenne. A maszkolást nem szabad egyetlen viselkedésből megállapítani, és a mentális egészségi kockázatot kompetens szakemberrel kell értékelni.

További vizsgálati irányok

- A fiatal önbeszámolója többféle, akár írott vagy vizuális formában.
- Az iskolai teljesítmény, az otthoni felépülés és a hétvégi terhelés időbeli összevetése.
- Az előre betanult stratégia és a rugalmas, biztonságos kommunikáció elkülönítése.
- Szorongás, hangulati állapot, alvás, bántalmazás és kimerülés mentálhigiénés teamvizsgálata.
- A nemi, kulturális és személyes kommunikációs normák torzító hatásának áttekintése.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- A biztonságos nem, szünet és alternatív részvétel tényleges következmények nélküli biztosítása.
- A szükségletek írott vagy AAK-alapú közlésének elfogadása.
- A kötelező társas teljesítmények és a visszatérési idő csökkentése.
- A fiatal által vállalható önazonosság és megosztás határainak tiszteletben tartása.
- Mentális egészségi támogatás bevonása, ha tartós kimerülés, szorongás vagy hangulati romlás jelenik meg.

A serdülő saját nézőpontja

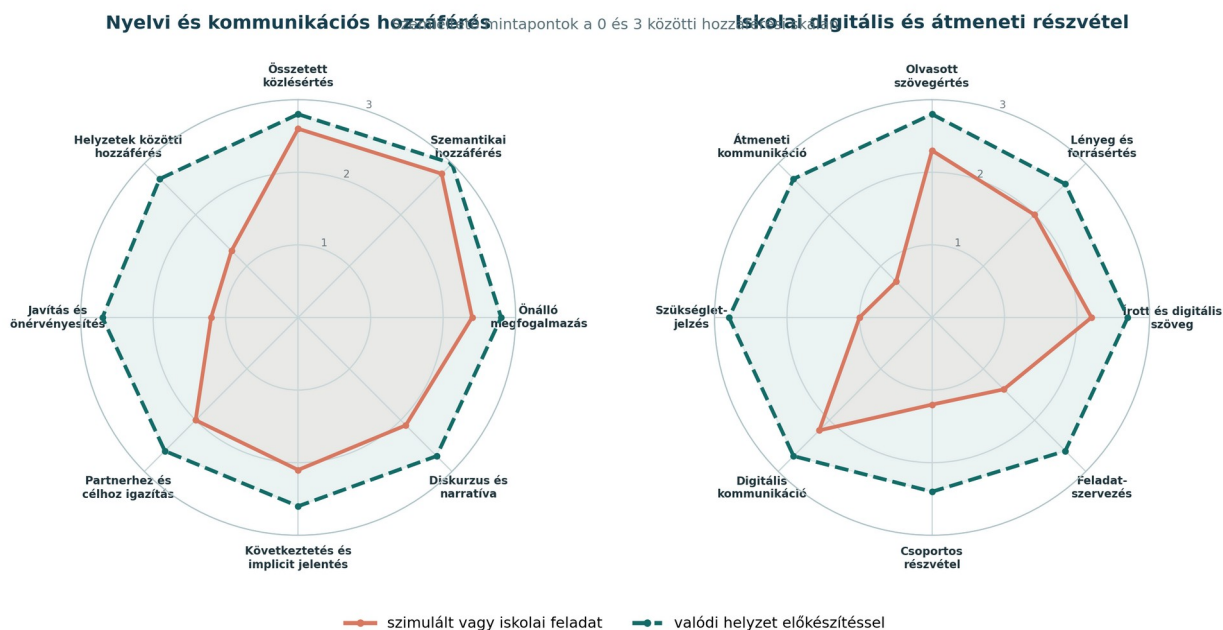
Kérdezzük meg: Mi az, ami kívülről könnyűnek látszik, de belül sok energiába kerül? Mit rejtasz el azért, hogy elfogadjanak? Hol lehetsz biztonságosan önmagad?

Kerülendő következtetés Ne jutalmazzuk a szükségletek elrejtését, ne tegyük céllá a kevésbé autisztikusnak látszó viselkedést, és ne állapítsunk meg maszkolást a fiatal nézőpontja nélkül.

12 profil Önállósodási önérvényesítési és átmeneti kommunikációs nehézség

Az iskolai nyelvi teljesítmény erősebb, mint a valós felnőttkori helyzetekben szükséges választás, ügyintézés és segítségkérés

Profiljellemezés A fiatal jól teljesíthet tantárgyi feladatokban, miközben nehézséget okoz időpontot kérni, egy hivatalos e-mailt megírni, egészségi tünetet elmondani, utazás közben segítséget kérni vagy a saját támogatási szükségletét képviselni. Ezek nem automatikusan következnek az általános nyelvi szintből.

Jellegetes diagramalak A nyelvi tudás közepesen erős, de a szükségletjelzés és az átmeneti kommunikáció területén mély bemetszés látható. Valódi helyzet, előkészítés és hozzáférhető segédesség mellett a részvételi csillag jelentősen távol.

Kommunikációs módok a mintapéldában

beszéd	testjel és gesztus	kézírás	gépelés és chat	vizuális váz	AAK	kommunikációs kártya
spontán	támogatással	spontán	spontán	spontán	támogatással	spontán

Mit figyelhetünk meg

- Elméletben elmondja, mit kellene tenni, de valós helyzetben nem tudja elindítani a közlést.
- Hivatalos vagy egészségügyi partnerrel automatikusan egyetért, noha később más preferenciát jelez.
- Nem tudja röviden leírni, milyen támogatás segíti a tanulásban vagy munkában.
- Telefonhívás, váratlan kérdés és időpont-egyeztetés nagy terhelést okoz.
- Előkészített kérdéslistával, kommunikációs kártyával vagy e-mail-sablonnal önállóbbá válik.

12 profil gyakorlati értelmezése

Szerkesztett esetpélda

Péter tizenkilenc éves. Jó eredménnyel tanul, de az orvosi rendelésen minden kérdésre azt mondja, rendben, és nem említi, hogy egy gyógyszertől rosszul lett. A találkozó előtt tünetlistát és három saját kérdést készít, a rendelésen pedig engedélyt kap arra, hogy felolvassa vagy átadja a lapot. Később ugyanilyen vázat használ a gyakorlati helyen a munkabeosztás tisztázásához.

Értelmezés

Péter példája az iskolai teljesítmény és a valós önértékelés közötti eltérést mutatja. A cél nem minden helyzet egyedüli megoldása, hanem az, hogy a fiatal választhasson támogatást, ismerje a kommunikációs jogait és aktívan részt vegyen a róla szóló döntésekben.

További vizsgálati irányok

- Egészségügyi, továbbtanulási, munkavállalási, közlekedési és ügyintézési helyzetek funkcionális megfigyelése.
- Választás, beleegyezés, visszautasítás, adatvédelem és segítségkérés hozzáférhető formái.
- Telefon, e-mail, űrlap, személyes beszélgetés és AAK összevetése.
- A fiatal saját jövőképe, prioritásai és támogatási preferenciái.
- A család, iskola, logopédus és átmeneti szolgáltatók szerepeinek közös tisztázása.

Fejlesztési és környezeti prioritások

- Saját kommunikációs útlevelel vagy szükségletprofil közös elkészítése.
- Valós célú e-mail, időpontkérés, bemutatkozás és problémabejelentés gyakorlása.
- A beleegyezés, a nem és a döntési idő kommunikációs eszközeinek megerősítése.
- A találkozók előkészítése, kérdéslista és utólagos ellenőrzés.
- A fiatal aktív részvétele az egyéni terv és a felnőttkori átmenet minden döntésében.

A serdülő saját nézőpontja

Kérdezzük meg: Mely felnőttkori helyzeteket szeretnéd könnyebbé tenni? Mit szeretnél egyedül intézni, és miben kérsz támogatást? Ki szólalhat meg helyetted, és mikor ne tegye?

Kerülendő következtetés Ne azonosítsuk az önállóságot azzal, hogy a fiatal mindent segítség nélkül végez; a támogatás megválasztása és irányítása maga is önrendelkezés.

A tizenkét profil gyors összehasonlítása

Szám	Profil	Kiemelt kérdés
1	Átfogó nyelvi kommunikációs és részvételi hozzáférési nehézség	Több nyelvi terület tartós nehézsége áll fenn, vagy a hozzáférési mód szűkíti a teljesítményt?
2	Folyékony beszéd és rejtett összetett nyelvi feldolgozási nehézség	A folyékony forma mögött mennyire biztos a jelentés, a feladatcél és a nem értés felismerése?
3	Verbális feldolgozási és munkamemória terhelődés	A nyelvi szerkezet vagy a közlés hossza, tempója és egyidejű terhelése okozza a beszűkülést?
4	Szóelőhívási és absztrakt fogalmi szervezési nehézség	Hiányzik a fogalom, vagy a szó és a fogalmi kapcsolat nem hozzáférhető elég gyorsan?
5	Narratív magyarázó és érvelő diskurzus szervezési nehézség	A mondatokból tud-e a hallgató vagy olvasó számára követhető egész szöveget szervezni?
6	Következtetési többértelműségi és nem szó szerinti nyelvi nehézség	Mely nyelvi jel és kontextus támasztja alá az értelmezést, és felismerhető-e a bizonytalanság?
7	Erős olvasási forma és gyengébb mély és kritikai szövegértés	A pontos olvasás mellett felépül-e a teljes jelentés, a bizonyíték és a forrás megbízhatósága?
8	Írásbeli megfogalmazási és feladatindítási szűküllet	A tartalom hiányzik, vagy az írás elindítása, tervezése és kivitelezése a szűk keresztmetszet?
9	Erős nyelvi rendszer és pragmatikai kommunikációs rugalmatlanság	Milyen kommunikációs rugalmasság növeli a kölcsönös érthetőséget az önazonos stílus megtartásával?
10	Helyzet csoport és terhelésfüggő kommunikációs hozzáférés	Mennyi tudás válik elérhetetlenné csoportban, zajban, értékelésben vagy időnyomás alatt?
11	Látszólagos alkalmazkodás és rejtett kommunikációs költség	Mit nem mutat meg a látható teljesítmény a fiatal erőfeszítéséről, biztonságáról és felépülési idejéről?
12	Önállóodási önérvényesítési és átmeneti kommunikációs nehézség	Hogyan válik a nyelvi tudás valós választássá, önérvényesítéssé és felnőttkori részvétellé?

Hatlépéses használati folyamat

1. Gyűjtsünk természetes mintát. Legyen benne egyéni beszélgetés, tanórai vagy képzési feladat, írásbeli vagy digitális közlés és egy valós életviteli helyzet.
2. Kérjük a fiatal saját beszámolóját. Ajánljunk fel beszédes, írott, vizuális és AAK-alapú válaszlehetőséget, és kérdezzünk rá a kommunikációs költségre.
3. Pontozzuk külön a két csillagot. A 0 és 3 közötti érték mindig az adott helyzetre vonatkozik; a nem megfigyelt terület N jelölést kap.
4. Változtassunk meg egy hozzáférési feltételt. Adjunk több időt, írott támpontot, csendesebb helyet, vizuális vázat vagy más válaszadási módot, majd rajzoljuk fel a második vonalat.
5. Fogalmazzunk differenciáló kérdést. Különítsük el a nyelvi tudást, a beszédprodukción, az írásbeliséget, a végrehajtó terhelést, a hallást, a szenzoros állapotot és a mentális egészséget.
6. Fordítsuk le a mintázatot mindennapi támogatásra. Legyen egyértelmű, mit változtat a környezet, mit gyakorol a fiatal saját célja érdekében, és hogyan követjük a változást.

Minimális dokumentációs mondat

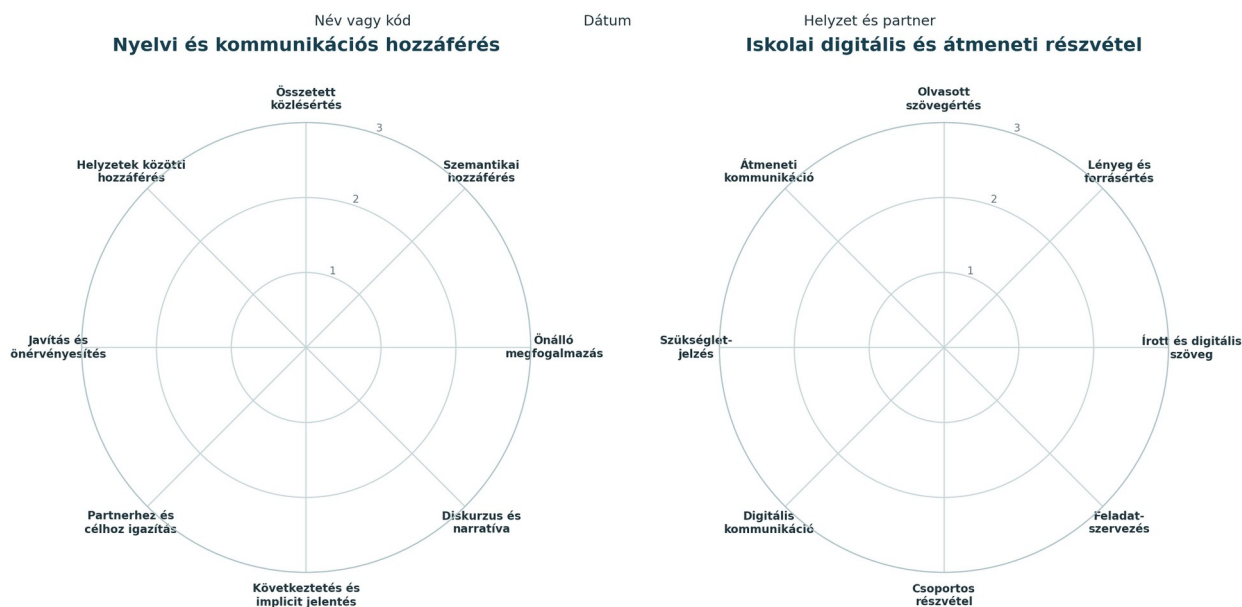
A fiatal a megfigyelt helyzetben, az adott partnerrel és kommunikációs móddal megmutatta, hogy mit értett vagy közölt. A megnevezett támogatás mellett a teljesítménye és a kommunikációs költsége a leírt módon változott. A következő vizsgálati kérdés a rögzített munkahipotézis.

Mikor szükséges további teamvizsgálat

- A kommunikációs hozzáférés tartósan vagy hirtelen beszűkül, illetve korábbi készség csökken.
- Hallási, látási, motoros, neurológiai, fájdalmi vagy más egészségi tényező merül fel.
- A szorongás, kimerülés, hangulati romlás, önsértés vagy más mentális egészségi jel befolyásolja a részvételt.
- Az AAK vagy hozzáférési technológia szakértői beállítása szükséges a kompetencia méltányos becsléséhez.
- A fiatal támogatási szükséglete meghaladja egyetlen szakma kompetenciáját.

Kitölthető kettős csillagdiagram

A folytonos vonallal jelöljük a hétköznapi hozzáférést, a szaggatott vonallal pedig az optimálisan támogatott hozzáférést. Az N értéket ne rajzoljuk nullának. Minden pont mellé írjunk megfigyelési példát.

Hozzáférési feltételek

Partner és kapcsolat

Helyzet és cél

Kommunikációs mód

Támogatás és várakozási idő

Szenzoros testi és érzelmi állapot

Kommunikációs költség K0 K1 K2 K3 KN

Serdülőkori megfigyelőlap

Név vagy kód Dátum

Megfigyelő A fiatal választott kommunikációs módja

Terület	Jegyzet és választható kérdés
Helyzet és kommunikációs cél 	Hol történt, kivel, és mit szeretett volna elérni a fiatal?
Pontos megfigyelés 	Mit tett vagy közölt? Kerüljük az értelmező címkéket.
Spontán hozzáférés 	Mi volt elérhető segítség nélkül, és melyik kommunikációs móddal?
Kipróbált támogatás 	Mit változtattunk a közlésben, időben, környezetben vagy válaszformában?
Támogatáshatás 	Mi vált pontosabbá, önállóbbá vagy kevésbé megterhelővé?

Serdülőkori megfigyelőlap folytatás

A fiatal saját beszámolóját az általa választott kommunikációs móddal rögzítjük. A következő lépést vele együtt tervezzük meg.

Terület	Jegyzet és választható kérdés
A fiatal beszámolója	Mi volt könnyű, nehéz, fárasztó, biztonságos vagy elfogadhatatlan számára?
Kommunikációs költség	K0, K1, K2, K3 vagy KN, rövid indoklással.
Következő kérdés	Melyik munkahipotézist kell más helyzetben vagy más szakemberrel ellenőrizni?
Következő támogatás	Mit változtatunk a mindennapi környezetben, és hogyan kérjük ehhez a fiatal beleegyezését?

Szakmai háttér és források

A rendszer a funkcionális, több forrásból származó és kontextusérzékeny megfigyelést támogatja. A szakmai értelmezésben a strukturális nyelvet, a társas kommunikációt, az írásbeliséget, a környezeti hozzáférést, az önrendelkezést és a serdülő saját tapasztalatát együtt kell mérlegelni.

Az ASHA gyakorlati összefoglalói hangsúlyozzák a természetes nyelvi minta, a dinamikus értékelés, az összes kommunikációs mód, a partner és környezet hatásának vizsgálatát, valamint az átmeneti tervezésben az önmeghatározás és önérvényesítés szerepét. A WHO ICF kerete a funkciók mellett az aktivitást, részvételt és környezeti tényezőket is figyelembe veszi.

American Speech-Language-Hearing Association. Autism and Autism Spectrum Disorder. ASHA Practice Portal. <https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/autism/>

American Speech-Language-Hearing Association. Social Communication Disorder. ASHA Practice Portal. <https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/social-communication-disorder/>

American Speech-Language-Hearing Association. Augmentative and Alternative Communication. ASHA Practice Portal. <https://www.asha.org/practice-portal/professional-issues/augmentative-and-alternative-communication/>

Baixauli, I., Roselló, B., Berenguer, C., Téllez de Meneses, M., & Miranda, A. (2021). Reading and Writing Skills in Adolescents With Autism Spectrum Disorder Without Intellectual Disability. *Frontiers in Psychology*, 12, 646849. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.646849>

Harvey, A., Spicer-Cain, H., Botting, N., & Henry, L. (2025). Narrative abilities of autistic and non-autistic adolescents: The role of mentalising and executive function. *Autism Research*, 18(1), 152-165. <https://doi.org/10.1002/aur.3272>

Howe, S. J., Hull, L., Sedgewick, F., Hannon, B., & McMorris, C. A. (2023). Understanding camouflaging and identity in autistic children and adolescents using photo-elicitation. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 108, 102232. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2023.102232>

Krieger, B., Piškur, B., Schulze, C., Jakobs, U., Beurskens, A., & Moser, A. (2018). Supporting and hindering environments for participation of adolescents diagnosed with autism spectrum disorder. *PLOS ONE*, 13(8), e0202071. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202071>

Perryman, T., Ricks, L., & Cash-Baskett, L. (2020). Meaningful Transitions: Enhancing Clinician Roles in Transition Planning for Adolescents With Autism Spectrum Disorders. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 51(4), 899-913. https://doi.org/10.1044/2020_LSHSS-19-00048

Tomaszewski, B., Klinger, L. G., & Pugliese, C. E. (2022). Self-Determination in Autistic Transition-Aged Youth Without Intellectual Disability. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 52(9), 4067-4078. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-05280-6>

World Health Organization. International Classification of Functioning Disability and Health. WHO. <https://www.who.int/standards/classifications/international-classification-of-functioning-disability-and-health>

Felhasználási megjegyzés

A profilkártyákon szereplő nevek és esetek szerkesztett, oktatási célú példák. Nem azonosítható személyek történetei. A pontértékek szemléltető minták, és nem normatív életkori elvárások. A kézikönyv szakmai megfigyelést és közös tervezést támogat, de nem ad diagnózist és nem jósl fejlődési kimenetelt.